Verslag van webinar

natuur programma
lerende samenwerking

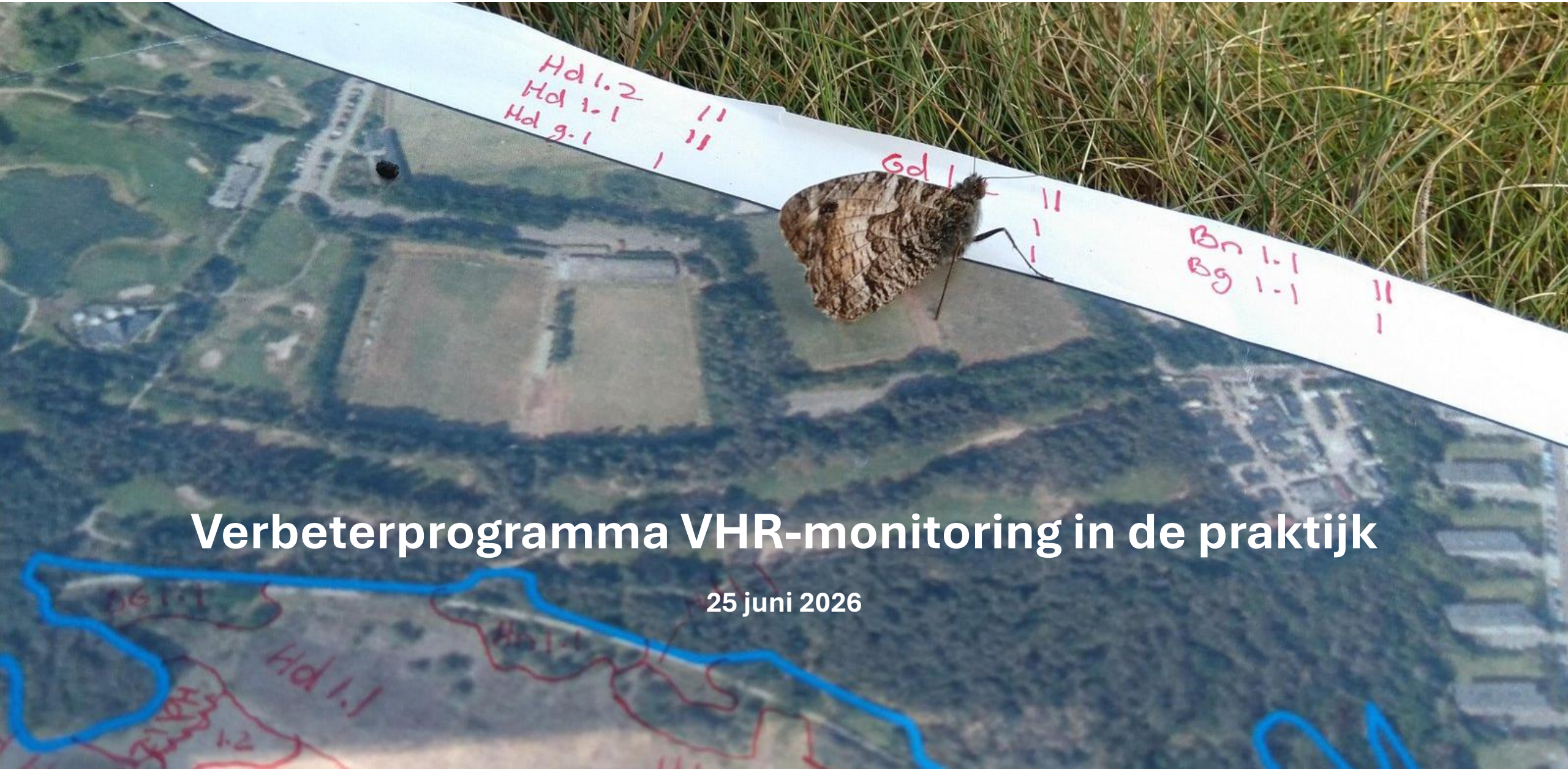

Verbeterprogramma VHR-monitoring in de praktijk

25 juni 2026

Introductie

Dit verslag beschrijft het webinar over het Verbeterprogramma VHR-monitoring, georganiseerd door de lerende samenwerking Programma Natuur. De lerende samenwerking Programma Natuur heeft als doel de uitvoeringspraktijk van Programma Natuur te versterken door van elkaar en van de praktijk te leren.

Het webinar gaf een overview van het Verbeterprogramma VHR-monitoring. Na een plenaire presentatie over de stand van zaken omtrent het Verbeterprogramma volgden drie deelsessies over de drie programmalijnen: uniforme beoordelingskaders en vegetatie- en habitatkartering, omgevingscondities en eenduidig en centraal registreren van natuurmaatregelen. Een panel reflecteerde tot slot op het Verbeterprogramma in de bredere context van natuurherstel.

In dit verslag vindt u een beschrijving van de verschillende presentaties, inclusief links naar de powerpoint-presentaties en de mogelijkheid om de presentaties terug te kijken.

Inhoud

1. Presentatie over het Verbeterprogramma VHR-monitoring door Michiel Groenemeijer, projectleider Doelbereik Verbeterprogramma VHR-monitoring, en Adam Chapman, projectleider informatievoorziening VVM
2. Drie deelsessies:
    1. Uniforme beoordelingskaders en VHK, door Mireille Nieuwenhuis, projectleider uniforme beoordelingskaders VVM, en Frank van Kouwen, projectleider vegetatie- en habitattypekartering VVM
    2. Omgevingscondities, door Anouk Heidotting, projectleider omgevingscondities VVM
    3. Eenduidig en centraal registreren van natuurmaatregelen, door Pieter Meijer, projectleider natuurmaatregelen VVM

Panelgesprek met Dennis van Schaardenburg, stuurgroeplid Verbeterprogramma VHR-monitoring, Sandra van Wijngaarden, programmamanager Verbeterprogramma VHR-monitoring en Fleur Smout, teamleider kennis en informatie bij Natuurmonumenten reflecteren op het webinar.

Verbeterprogramma VHR-monitoring in vogelvlucht

Het Verbeterprogramma VHR-monitoring wordt ingeleid door Michiel Groenemeijer, projectleider Doelbereik Verbeterprogramma VHR-monitoring, en Adam Chapman, projectleider informatievoorziening VVM. Michiel legt uit dat het huidige monitoringslandschap sterk versnipperd is: er wordt veel gemeten, maar vaak vanuit verschillende regelingen, met uiteenlopende doelen en methoden. Daardoor ontbreekt een compleet en uniform beeld. Michiel benadrukt dat dit leidt tot een fundamenteel probleem: “We meten veel, maar niet voldoende samen én niet altijd gericht.” Het programma zet in op het realiseren van ‘VHR-compleet’: een situatie waarin natuurdata landelijk optelbaar, uniform en toegankelijk is. Dit is nodig voor onder meer beleidskeuzes, natuurherstel, rapportageverplichtingen en vergunningverlening. Adam licht toe dat goede data de basis vormen voor vrijwel alle beslissingen rondom natuur en ruimtegebruik, van woningbouw tot energietransitie. Tegelijkertijd maakt hij duidelijk dat bestaande data vaak moeilijk te combineren is, doordat definities verschillen en systemen niet goed op elkaar aansluiten. Daarom richt het programma zich op vier hoofdvragen:

- Hoe wordt monitoring verbeterd (door uniforme methoden en indicatoren)?
- Wie is verantwoordelijk (heldere afspraken tussen betrokken partijen)?
- Wat wordt vastgelegd (standaarden en gegevensdefinities)?
- Waar is data te vinden (nieuwe en verbeterde systemen/dashboard)?

Dit gebeurt in nauwe samenwerking tussen ministeries, provincies, kennisinstellingen en terreinbeherende organisaties. Adam laten zien dat de informatievoorziening momenteel inefficiënt is, met hoge administratieve lasten en risico op fouten. Het Verbeterprogramma VHR-monitoring wil dit veranderen door data beter te ontsluiten, te verbinden en herbruikbaar te maken. Data wordt één keer verzameld en vervolgens meervoudig gebruikt, wat leidt tot efficiënter werken en betere besluitvorming. Adam vat dit kernachtig samen: “We bouwen aan informatie die direct helpt in het werkproces van gebruikers.” Een concreet voorbeeld is de ontwikkeling van een ‘habitatmaatlat’: een digitaal hulpmiddel waarmee de kwaliteit van habitattypen eenduidig kan worden beoordeeld op basis van indicatoren zoals vegetatie en soorten. Dit draagt bij aan transparantie en uniformiteit, al erkent Adam dat de uitvoering nog tijd kost en verder moet worden doorontwikkeld. Uiteindelijk draait het programma om samenwerking en samenhang. Door bestaande en nieuwe data te combineren en toegankelijk te maken, ontstaat een toekomstbestendig systeem dat beter inzicht geeft in de natuur. Zo wordt binnen het Verbeterprogramma, samen met vele partners, gewerkt aan één centraal doel: samen beter zicht op onze natuur.

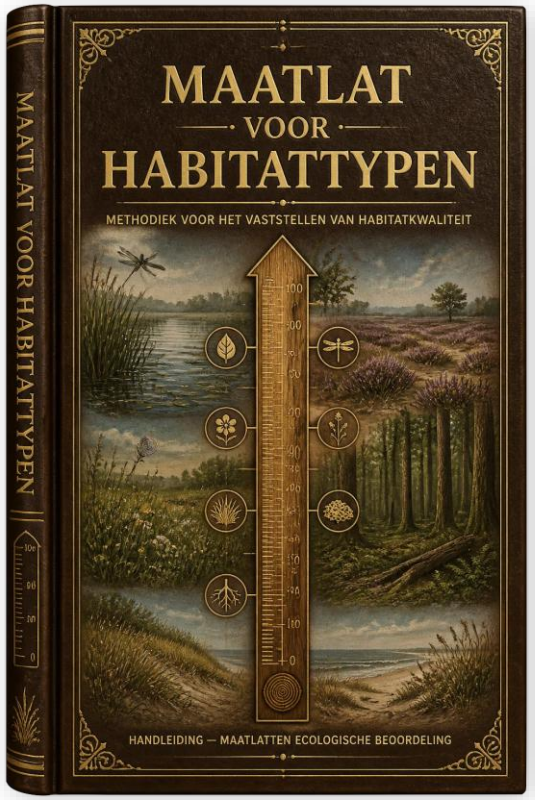

- Bekijk hier de presentatie van Michiel en Adam terug
- Bekijk hier de powerpointpresentatie van Michiel en Adam (pdf)

natuur programma
lerende samenwerking

VHR-compleet: bestaand combineren met nieuw

Data uit 'nieuwe monitoring' komt beschikbaar

Uniformiteit en compleetheid VHR-data ondersteunen

VHR Compleet

Landelijk & gebiedsgericht

Versnipperde VHR-data bij elkaar brengen en beschikbaar maken

Ontbrekende data komt in beeld

- Natuur-maatregelen
- Omgevings-condities
- Soorten-monitoring
- Uniforme Beoordelingskaders
- Leefgebieden van Soorten
- Vegetatie- en Habitattypekartering

Toewerken naar een compleet beeld d.m.v. het bijeen brengen van versnipperde bestaande data en op een uniforme manier nieuwe data in beeld brengen

natuur programma
lerende samenwerking

Vragen aan Michiel Groenemeijer en Adam Chapman

Welke definities hanteren jullie voor ‘data’ en ‘informatie’?

We hanteren hiervoor de definities zoals ze in de NORA staan (het Nederlandse Overheid Referentie Architectuur).

- Data/Gegeven: Een vastgelegde waarneming of bewering over een eigenschap van een object.
- Informatie: De betekenis die mensen geven aan gegevens in een context.

Wordt de analyse van data ook in het dashboard opgenomen?

Ja, zeker.

De EU heeft de wens de administratieve lasten van de VHR te verlagen, zodat er meer capaciteit naar natuurherstel zelf kan gaan. Wordt dat ook meegenomen in het Verbeterprogramma?

Dit Verbeterprogramma loopt tot het jaar 2030. Het doel is dat daarna gebiedspartners en terreinbeherende organisaties de producten zullen gebruiken en er ook eigenaar van worden. Of dit de administratieve lasten verlaagd, is onzeker.

Komt het dashboard/ de applicatie er sowieso? Of kan ook nog besloten worden dat het er niet komt?

De applicatie komt er, maar de vraag is in welke vorm. Het moet technisch lukken om de rekenregels toe te passen. Daarnaast is nog onduidelijk hoe het gevisualiseerd wordt, en bestaat er nog onduidelijkheid over de beschikbaarheid van de benodigde databronnen. De grootste uitdaging zit in die databronnen.

Hoe hebben jullie de weging en indicatoren van kwaliteit vastgesteld en onderbouwd?

We werken samen met veel ecologen, daarnaast betrekken we organisaties die praktijkervaring hebben.

Deelsessie 1: Uniforme beoordelingskaders en Vegetatie- en habitatkartering

Mireille Nieuwenhuis, projectleider uniforme beoordelingskaders VVM, en Frank van Kouwen, projectleider vegetatie- en habitattypekartering VVM, geven in de eerste deelsessie een inkijk in twee samenhangende onderdelen van het VVM-programma: het verbeteren van karteringen en het ontwikkelen van uniforme beoordelingskaders voor habitatkwaliteit.

Vegetatie- en habitatkartering

Frank legt uit dat het doel is om de landelijke werkwijze aan te scherpen, zodat vegetatiekarteringen en habitattypenkaarten eenduidiger en beter vergelijkbaar worden. De huidige werkwijze kent verschillende knelpunten: het proces is complex en versnipperd, regels zijn niet altijd duidelijk en resultaten zijn lastig te vergelijken. Daardoor ontstaat er ruis in de interpretatie van natuurdata. Om dit te verbeteren werkt het team aan twee centrale documenten: een vegetatieprotocol en een methodiekdocument. Deze worden geactualiseerd, verduidelijkt en waar mogelijk efficiënter gemaakt, met aandacht voor automatisering. Door scherper te definiëren en minder ruimte te laten voor interpretatie, ontstaat meer uniformiteit. Tegelijkertijd benadrukt Frank dat de aanpassingen niet moeten leiden tot extra werk voor gebruikers, maar juist tot een logischere en overzichtelijkere werkwijze. Uiteindelijk moet dit zorgen voor betere aansluiting tussen kartering en toepassingen zoals vergunningverlening, beheerplannen en rapportages.

Uniforme beoordelingskaders

Mireille zoomt in op de uniforme beoordelingskaders voor habitattypen. Zij werkt aan een methodiek waarmee de kwaliteit van habitattypen op een consistente manier kan worden beoordeeld, van lokaal tot landelijk niveau. Deze methodiek is sterk verbonden met Europese verplichtingen uit de Habitatrichtlijn en de natuurherstelopgave. Het doel is om inzichtelijk te maken in hoeverre een habitat voldoet aan de gewenste eigenschappen, zoals soortensamenstelling, structuur en abiotische condities. De kern van deze aanpak is het gebruik van zogeheten maatlatten: instrumenten waarmee per habitattype scores worden toegekend op basis van verschillende indicatoren. Deze maatlatten maken het mogelijk om oppervlaktes met vergelijkbare kwaliteit op te tellen en zo inzicht te krijgen op grotere schaal. Tegelijkertijd is er ruimte voor lokale verschillen, doordat beoordeling rekening houdt met gebiedsspecifieke omstandigheden. Mireille laat zien dat data hierin leidend is: kwaliteit wordt bepaald op basis van beschikbare gegevens en niet op basis van aannames. De methodiek is bedoeld als instrument, niet als beleid, en moet vooral navolgbaar, controleerbaar en praktisch toepasbaar zijn. Mireille: “Door samen te leren, testen en verbeteren, groeit stap voor stap een uniform systeem dat helpt om de kwaliteit van natuur eenduidig te beoordelen.”

- Bekijk hier de presentatie van Mireille en Frank terug
- Download hier de powerpointpresentatie van Mireille en Frank

“Uniforme beoordelingskaders: er is behoefte aan vergelijkbare resultaten bij vergelijkbare toepassing, rekening houden met lokale omstandigheden.”

- Mireille Nieuwenhuis

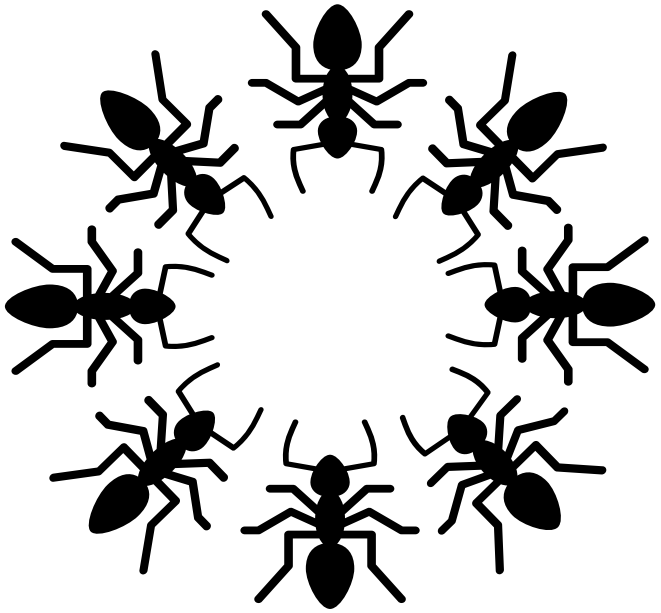

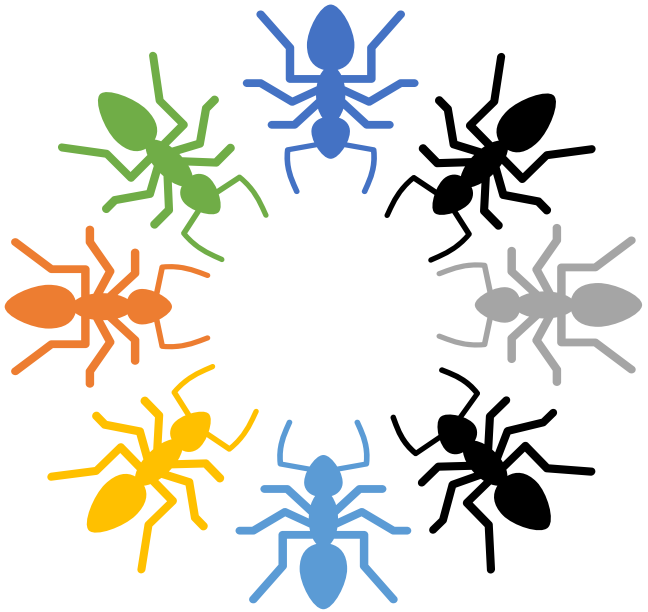

natuur programma
lerende samenwerking

Deelsessie 1: Vragen aan Frank en Mireille

Wij worstelen met T0-T1 vergelijkbaarheid met meerdere betrokken TBO's en losse karteringen in de deelgebieden. Wij zouden graag met terugwerkende kracht de nieuwe methoden toepassen op data uit het verleden, als een correctie. Is dat mogelijk?
Wij veranderen niet de gehele methodiek, wij scherpen slechts aan. Wel is correctie van data uit het verleden mogelijk, maar we richten daar niet een aparte tool voor in.

Zit in het profieldocument ook een parameter voor verbondenheid met naburige gebieden?
Ja, connectiviteit is hierin opgenomen.

Kan je de maatlat ook voor locaties gebruiken waar geen vegetatiekartering van is? En als het buiten N2000 is?
Het doel van een maatlat is om de kwaliteit van een habitattype te kunnen bepalen. Als een vegetatie niet als een habitattype kwalificeert, kan je de maatlat dus ook niet gebruiken. En om te kunnen bepalen of een habitattype kwalificeert, heb je een vegetatiekartering nodig. Zonder vegetatiekartering weet je dus niet of een habitattype aanwezig is én kan je de maatlat dus ook niet gebruiken. Of het habitattype binnen of buiten N2000-gebied ligt maakt voor gebruik niet uit.

Wat zijn de grootste knelpunten die jullie ervaren bij het ontwikkelen van uniforme maatlatten?
De definities voor habitattypekwaliteit zijn niet altijd smart geformuleerd en de beschikbare databronnen (input voor de maatlat) zijn beperkt.

De toepassing van een maatlat geeft een score op een momentopname, geen trend. Maar valt er dan helemaal geen trend uit te halen als je dit in de toekomst herhaalt?
Het is inderdaad een momentopname. Trends afleiden wanneer je meerdere momentopnames in de tijd hebt, is niet onmogelijk, maar wel tricky. Bedenk vantevoren welke trend je wilt weten, welke data je hiervoor beschikbaar hebt en of deze data ook gebruikt kan worden in relatie tot je onderzoeksvraag. Als habitattypen verschuiven in de ruimte door successie of als habitattypen deels verdwijnen als gevolg van degeneratie waardoor ze niet meer kwalificeren, ben je al gauw appels met peren aan het vergelijken.

Begrijp ik nu dat de beoordeling van een habitattype is gerelateerd aan een gebied? Dus dat wil zeggen dat de beoordelingen relatief zijn?
Niet ieder gebied heeft dezelfde potentie. Voor het gebruik van de maatlatten maakt dit niks uit; de score is absoluut. Of de score goed genoeg is, kan per gebied verschillen en is afhankelijk van de potentie van het gebied.

Komt er een Europese beoordeling van de methodiek? Is er een minimumstandaard waar aan moet worden voldaan? Wie bepaalt dit of mag ieder land dat zelf bepalen?
De methodiek om de kwaliteit van habitattypen te bepalen is niet vastgelegd in de Habitatrichtlijn. Wel volgt uit de Habitatrichtlijn naar welke aspecten gekeken moeten worden om de kwaliteit te kunnen bepalen. Een Europese beoordeling van de methodiek is daarom niet aan de orde. Nederland heeft de kwaliteitsaspecten die relevant zijn voor het betreffende habitattype uitgeschreven in de profieldocumenten.

Wordt er bij de methodiek (en technische toepassing van de maatlat) ook gekeken naar hoe de beoordeling van SNL-gebieden is vormgegeven?
Er wordt waar mogelijk zoveel mogelijk opgetrokken met de SNL-monitoring.

natuur programma
lerende samenwerking

Deelsessie 2: Omgevingscondities

Anouk Heidotting, projectleider omgevingscondities VVM, en Pim Vugteveen, inhoudelijk adviseur omgevingscondities bij VVM, presenteren de programmalijn Omgevingscondities en laten zien waarom dit onderdeel cruciaal is voor beter natuurbeheer. Ze leggen uit dat omgevingscondities draaien om abiotische factoren, zoals bodem en water, die bepalend zijn voor het voorkomen en functioneren van soorten en vegetaties. Deze factoren vormen de basis van natuurkwaliteit en zijn daarom essentieel om te monitoren. Er is momenteel nog geen uniforme systematiek om omgevingscondities te monitoren. Daardoor ontbreekt inzicht in waarom natuur zich op een bepaalde manier ontwikkelt. Door dit nu wel systematisch aan te pakken, wordt het mogelijk om gerichter te sturen op herstel. Anouk benadrukt: “We willen beter kunnen verklaren waarom de staat van de natuur is zoals deze is én gericht aan de slag kunnen om dit te verbeteren.” Vervolgens lichten ze toe dat de focus ligt op systeeminzicht en het volgen van systeemherstel. De centrale vraag is steeds of een gebied zich in de goede richting ontwikkelt. Hiervoor is een handreiking ontwikkeld die helpt bij het opstellen van monitoringsplannen. Deze handreiking ondersteunt gebruikers bij het formuleren van meetvragen, het kiezen van indicatoren en het verzamelen van relevante data. Op dit moment ligt de nadruk van de programmalijn op implementatie in de praktijk, waarbij voortouwnemers daadwerkelijk met de handreiking aan de slag gaan. Tegelijkertijd worden inzichten uit die praktijk gebruikt om de aanpak verder te verbeteren. De eerste resultaten zijn zichtbaar: alle provincies werken inmiddels met de handreiking en er zijn al tientallen monitoringsplannen opgesteld of in ontwikkeling. Tegelijkertijd signaleren Anouk en Pim ook uitdagingen, zoals beperkte capaciteit en het ontbreken van structurele financiering voor langdurige monitoring. Inhoudelijk draait het programma om het begrijpen van standplaatscondities, drukfactoren en ecologische processen. Door deze systematisch te meten, ontstaat inzicht in trends en in de effectiviteit van maatregelen. Zo wordt zichtbaar of systeemherstel daadwerkelijk optreedt en waar bijsturing nodig is. Tot slot benadrukken Anouk en Pim dat deze programmalijn bijdraagt aan een lerende samenwerking: door kennis, data en praktijkervaring te combineren, ontstaat stap voor stap een robuuste systematiek. Daarmee wordt het mogelijk om niet alleen te meten wat er gebeurt in de natuur, maar ook te begrijpen waarom – en hoe die ontwikkeling verbeterd kan worden.

- Bekijk hier de presentatie terug
- Download hier de powerpointpresentatie van Anouk en Pim

Deelsessie 2: vragen aan Anouk en Pim

Sluit het te ontwikkelen systeem aan op de veelgebruikte landschap en systeem analyses (LESA) en Waters systeem analyses (WSA)? Deze gebruiken we als waterschap veel. Waarbij wij ook het historische gebruik van het gebied meenemen.

Systeemanalyses staan aan de basis van het stappenplan zoals beschreven in de handreiking. Vanuit systeemanalyse (veelal uitgevoerd t.b.v. NDA /N2000 beheerplan) worden drukfactoren geïdentificeerd die gekoppeld kunnen worden aan relevante abiotische indicatoren in het meetplanontwerp.

In hoeverre worden condities in gebieden rondom N2000-gebieden meegenomen in de monitoring van omgevingscondities?

De hoofdvragen in de handreiking zijn primair gericht op niveau van N2000-gebieden. Het klopt dat de monitoring van omgevingscondities breder gaat, omdat ook buiten de N2000-gebieden VHR-waarden aanwezig zijn. De uitwerking van de monitoring is gericht op de grenzen van systeemwerking van het gebied. In de uitwerking van de handreiking is de eerste focus op N2000-gebieden gelegd, maar het is wel de bedoeling ook aan de wijze van uitwerking buiten gebieden aandacht te gaan geven.

Er zit soms een spanningsveld tussen beheren van een gebied om omgevingscondities te behouden en het nadelige effect wat het beheer zou kunnen hebben op soorten tijdens het beheer. Gaat meer aandacht voor de condities (en het behoud ervan) hierbij helpen?

Het benoemde spanningsveld heeft niet zozeer betrekking op de monitoring maar op het N2000 beheerplan/NDA; wat gaan we komende beheerperiode doen en in hoeverre draagt dit bij aan doelen? Inzicht in het landschapsecologische systeem (LESA) is daarbij essentieel om te kijken of doelen/maatregelen passend en haalbaar zijn in het gebied. En vervolgens kan monitoring hierin helpen.

De Natuurherstelwet (NHV) vraagt om herstel (incl. monitoring), maar van welke historische situatie ga je uit als het al lang cultuurlandschap is?

Over herstel in de context van VHR-doelbereik heeft de Ecologische Autoriteit heeft een handige factsheet uitgebracht over de betekenis van de doelstellingen voor Natura 2000-gebieden. Hierin staat ook uitleg over de referentiesituatie; herstel van een natuurlijke, of historische situatie lang geleden, is als zodanig geen doelstelling.

Richten jullie je uitsluitend op VHR-habitats en -soorten of ook op algemene soorten buiten Natura 2000, want dan zou je aansluiting kunnen zoeken met Basiskwaliteit Natuur?

We richten ons niet op Basiskwaliteit Natuur, VVM heeft de VHR-doelen als kader.

Welke maatlatten/referentiekaders worden gebruikt om een uitspraak te kunnen doen of er systeemherstel optreedt of niet?

In de handreiking spreken we van systeemherstel als alle sturende processen op orde zijn, er geen (significante) drukfactoren meer zijn en de standplaatsfactoren op orde zijn. De huidige handreiking geeft geen maatlatten hiervoor, we stellen dat dit per indicator en gebied uitgezocht moet worden. Geadviseerd wordt dit onderdeel te laten zijn van de beheerplan evaluatie. Een uitspraak over systeemherstel vraagt (navolgbare) expertbeoordeling en maatwerk per gebied en deelsystemen.

“We willen beter kunnen verklaren waarom de staat van de natuur is zoals deze is én gericht aan de slag kunnen om dit te verbeteren.”

- Anouk Heidotting

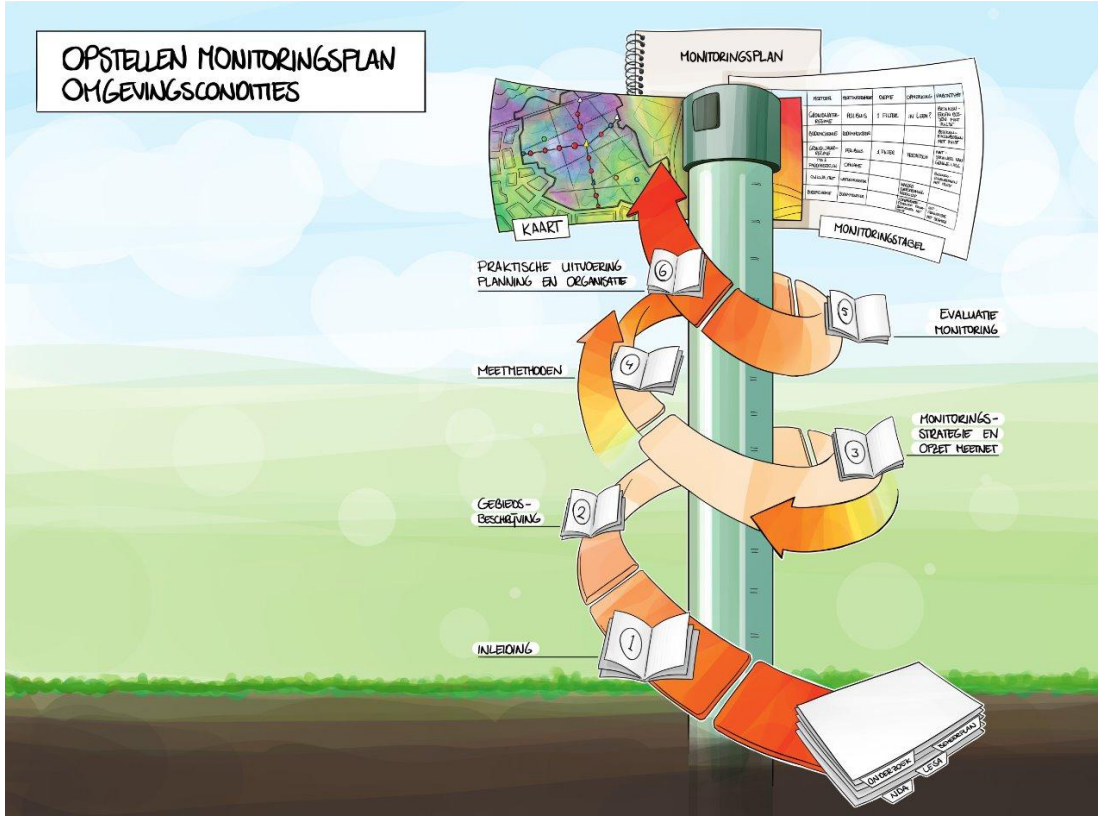

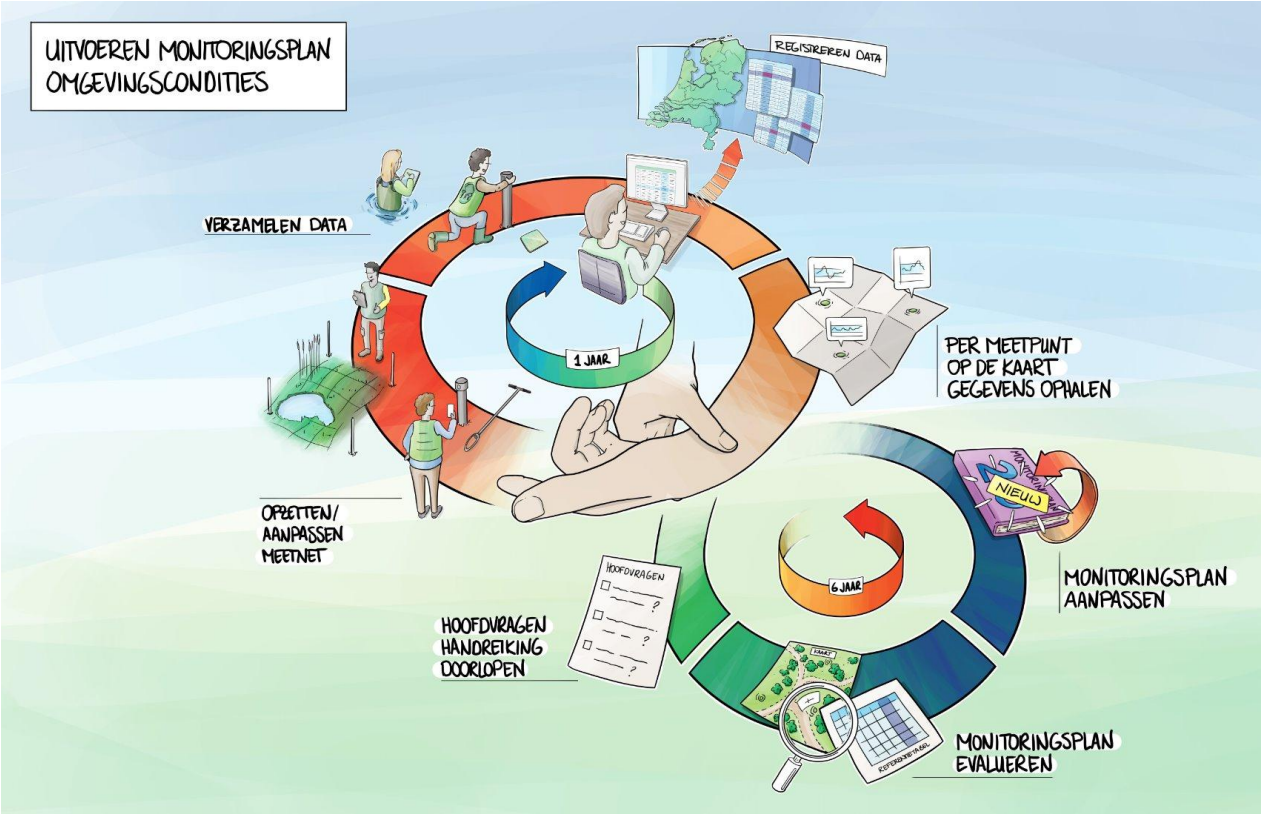

Het opstellen en uitvoeren van het monitoringsplan omgevingscondities

natuur programma
lerende samenwerking

Deelsessie 3: Eenduidig en centraal registreren van natuurmaatregelen

Pieter Meijer, projectleider natuurmaatregelen bij VVM, neemt de deelnemers mee in het onderdeel Natuurmaatregelen binnen het VVM-programma en laat zien hoe uniforme data bijdraagt aan beter inzicht in natuurbeleid. Hij plaatst natuurmaatregelen allereerst in de beleidscyclus van *plan, do, check en act*: maatregelen worden gepland, uitgevoerd, gemonitord en vervolgens bijgestuurd op basis van resultaten. Vervolgens zoomt Pieter in op de ontwikkeling van het datamodel voor natuurmaatregelen. Dit model is in meerdere fases tot stand gekomen, van verkenning en ontwerp tot consultatie en besluitvorming. Daarbij zijn verschillende organisaties en gremia betrokken geweest. Het doel van dit datamodel is om informatie over natuurmaatregelen eenduidig vast te leggen, zodat deze beter vergelijkbaar en optelbaar wordt. Daarmee ontstaat een solide basis voor rapportages en beleidskeuzes. Pieter laat zien dat het speelveld van natuurmaatregelen breed en complex is. Maatregelen komen voort uit verschillende bronnen, zoals Natura 2000-beheerplannen, vergunningverlening en provinciale programma's landelijk gebied of Programma Natuur. Tegelijkertijd dienen ze meerdere doelen, zoals nationale en Europese rapportages, monitoring en interne informatiebehoeften. Juist door deze versnippering is er behoefte aan uniforme registratie en datastandaarden. Een belangrijk onderdeel van het datamodel is het vastleggen van geocontouren: de ruimtelijke afbakening van maatregelen. Dit maakt het mogelijk om maatregelen geografisch te analyseren en te koppelen aan andere datasets. Tegelijkertijd is dit volgens Pieter ook een grote opgave, omdat deze informatie nog niet overal beschikbaar of uitgewerkt is. Daarnaast introduceert hij de applicatie Merian, waarin gegevens over natuurmaatregelen worden verzameld, gecontroleerd en doorgeleverd. Deze applicatie bevindt zich nog in ontwikkeling, maar moet straks een centrale rol spelen in de gegevensketen. Vanuit Merian worden gegevens onder andere gebruikt voor de monitoring en evaluatie stikstofreductie en natuurverbetering (MESN)-rapportage, waarvoor een duidelijke planning is opgesteld richting 2027. Pieter benadrukt dat het succes van dit systeem niet alleen afhangt van techniek, maar ook van afspraken en samenwerking. Modellen en standaarden zorgen voor structuur, metadata voor transparantie en techniek voor de feitelijke uitwisseling van gegevens. Minstens zo belangrijk zijn de afspraken tussen dataleveranciers, intermediairs en gebruikers, zodat er vertrouwen ontstaat in het gebruik van gegevens. Tot slot laat hij zien dat uniforme data over natuurmaatregelen essentieel is om beleid beter te onderbouwen en te evalueren. Door gegevens eenduidig vast te leggen en te delen, wordt het mogelijk om inzicht te krijgen in wat er gebeurt in de praktijk en of maatregelen daadwerkelijk bijdragen aan natuurherstel.

- Bekijk hier de presentatie terug
- Download hier de powerpointpresentatie van Pieter

Deelsessie 3: vragen aan Pieter

Wordt de oppervlakte van de uitgevoerde maatregelen berekend aan de hand van de geometrie of aan de hand van de opgegeven hectares?

PBL en WUR maken hier de keuze in. Maar zoals bij mij bekend zal dit gaan gebeuren op basis van beide. Echter de GEO-gegevens zijn nieuw dus dit zal meer tijd vergen.

Komt er een koppeling tussen maatregelen en trends om de kwaliteit van habitattypen doeltreffendheid te evalueren?

Drukfactoren worden onder andere geregistreerd in natuurmaatregelen. Die kunnen PBL en WUR gebruiken om trendanalyses m.b.t. kwaliteit van habitats van soorten/ toestand habitattype uit te voeren.

Is het datamodel ergens beschikbaar? Zo ja, waar dan?

Dit komt binnenkort beschikbaar op vhrmonitoring.nl > natuurmaatregelen. Deze site gaat binnenkort live. De site en pagina zijn al wel bereikbaar, maar nog niet compleet.

In welk formaat moet worden aangeleverd?

JSON (JavaScript Object Notation)

natuur programma
lerende samenwerking

Panelgesprek met Dennis van Schaardenburg, Sandra van Wijngaarden en Fleur Smout

Dennis van Schaardenburg, afscheidnemend stuurgroeplid Verbeterprogramma VHR-monitoring, Sandra van Wijngaarden, programmamanager Verbeterprogramma VHR-monitoring en Fleur Smout, teamleider kennis en informatie bij Natuurmonumenten reflecteren op het Verbeterprogramma binnen de brede context van natuurherstel.

Er is de afgelopen jaren veel geïnvesteerd in natuurmonitoring. Waar staan we nu en wat heeft dat opgeleverd?

Sandra: Er is veel bereikt. Methodieken zijn sterk ontwikkeld en data wordt beter beschikbaar. Voorbeelden zijn de handreiking omgevingscondities en de soortensprints. Doel van deze sprints is om, met experts en ketenpartners, nieuwe en uniforme monitoringsprotocollen op te stellen voor specifieke beschermde plant- en diersoorten. Ook komt binnenkort een eerste versie van een dataplatform online, als stap richting uniformiteit en het combineren van data. Tegelijk verschuift de uitdaging naar de implementatie: wat betekent dit voor processen, mensen en uitvoering? Op datagebied is nog veel werk te doen, omdat gegevens versnipperd zijn en niet altijd direct bruikbaar. De echte winst ligt daarom meer in het gebruik van informatie, niet alleen in het verzamelen ervan.

Waar lopen organisaties in de praktijk nog tegenaan?

Fleur: Vanuit de terreinbeherende organisaties zien we een ambitieus en waardevol programma, maar ook een complex geheel. Het is kennisintensief met veel betrokken partijen. We zijn onder de indruk van wat er ontwikkeld wordt, maar de aansluiting op de praktijk blijft soms lastig. We werken bijvoorbeeld met twaalf provincies die allemaal anders opereren. Daarnaast zijn we gewend te werken met de SNL-systematiek; het is spannend hoe die zich verhoudt tot het grotere geheel van VVM. Sommige dingen zijn goed bedacht op papier, maar werken in de praktijk anders.

Hoe verhoudt dit programma zich tot bredere ontwikkelingen?

Dennis: Het programma is ambitieus, met als doel een brede basis te creëren voor allerlei informatievragen. Er speelt veel, zoals natuurherstel en andere beleidsprogramma's, die allemaal monitoring nodig hebben. VVM moet daar een fundament voor vormen. Tegelijk zien we dat bestaande systemen zoals Netwerk Ecologische Monitoring (NEM), Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) en SNL nog onvoldoende verbonden zijn. Daar ligt een kans om beter samen te werken en informatie te koppelen.

Wat is nodig voor meer samenhang en een herkenbare systematiek?

Fleur: Het is belangrijk dat bestaande systematieken, zoals SNL, goed aansluiten op het grotere geheel. We moeten voorkomen dat er een extra laag bovenop komt die niet aansluit bij de praktijk.
Dennis: Dat vraagt om meer inzicht in elkaars werkwijzen en gezamenlijke sessies om elkaar beter te begrijpen. Vanuit bestuur is het belangrijk om te sturen op meer uniformiteit.
Sandra: Samenwerking moet vooral in de praktijk vorm krijgen, met inzet van ontwikkelteams en afstemming om expertise te benutten en draagvlak te creëren.

Wat moet er over vijf jaar bereikt zijn?

Dennis: Dat we echt met de data werken en leren: draagt het bij aan beter inzicht en betere keuzes?
Sandra: Gezamenlijk beeld van de natuur, zodat partijen informatiegestuurd samenwerken aan verbetering.
Fleur: Een robuust en goed afgestemd stelsel, vergelijkbaar met het succes van SNL, waarin alles elkaar versterkt en het fundament stevig staat.

- Bekijk hier het panelgesprek terug

natuur programma
lerende samenwerking

Vragen en aandachtspunten n.a.v. het panelgesprek

Zijn er wel voldoende vrijwilligers en deskundige ecologen om de ambities waar te maken? Opleiding en scholing is erg nodig!

Binnen het stakeholderveld van het Verbeterprogramma VHR-monitoring (VVM) horen we deze zorg vaker. Het VVM heeft samen met een groep stakeholders een toekomstverkenning gedaan eind 2025/begin 2026. Uit deze toekomstverkenning is de trend ‘verlies systeem kennis’ benoemd. Daarmee wordt o.a. bedoeld vergrijzing in het vak en zorg of er in de toekomst wel voldoende deskundigheid beschikbaar is. Deze zorg wordt dus zeker opgemerkt binnen het stakeholdersveld, maar valt niet binnen de scope en opdracht van het VVM. VVM heeft deze zorg gesignaleerd naar haar opdrachtgevers.

Hoe draagt dit programma bij aan de monitoring en rapportage voor de NHV?

Het VVM werkt aan verbetering en versterking van de bestaande structurele natuurmonitoring. In een kamerbrief van 25 maart 2025 is door de toenmalige staatssecretaris het volgende aangegeven over de relatie van NHV en het VVM:

“Het versterken van natuurmonitoring voor de NHV, sluit aan op de bredere inzet om natuurmonitoring op een hoger niveau te krijgen. Met het meerjarige Verbeterprogramma VHR-monitoring (VVM) zetten we in op betere, meer uniforme en gebiedsgerichte data binnen en buiten natuurgebieden, met meer inzicht in de systeem-aanpak en effectiviteit van maatregelen. Aan de hand van het VVM wordt gestart met onder andere een verbeterslag in het bepalen van de kwaliteit van habitattypen. De kwaliteit van habitattypen zal dan op een meer uniforme wijze gemonitord worden. In het kader van de natuurdoelanalyses (NDA’s) is hier ook behoefte aan. Deze verbeterde methode zal de komende jaren zoveel mogelijk ingezet worden bij het in kaart brengen van de toestand van habitattypen. Voor het Natuurplan zal gebruik worden gemaakt van de gegevens uit de NDA's, opgesteld door de Natura 2000 voortouwnemers (provincies, RWS en Defensie). Rijk en provincies werken na de eerste versies van de NDA’s aan een cyclisch proces van verbeteren, aanvullen en doorontwikkelen van de NDA's. Daarnaast zal het aantal NDA's uitgebreid worden (naar alle Natura 2000-gebieden), aangezien de eerste serie NDA's zich alleen richt op de stikstofgevoellige Natura 2000-gebieden. Bovendien worden de NDA’s verbreed naar alle relevante drukfactoren (niet alleen stikstof) en wordt nieuwe informatie vanuit de verbeterde monitoring betrokken, bijvoorbeeld door te kijken naar de mogelijkheden om onderzoek te doen naar bodemdepositie om de staat van de natuur verder inzichtelijk te maken.”

Moeten we niet ook een klein beetje de geschetste natuurmonitoring van de toekomst vrezen? Uniforme, optelbare monitoringsgegevens en de informatie die daarvan kan worden gegenereerd kunnen immers ook zichtbaar maken dat sommig natuurbeleid of beheermaatregelen niet zo succesvol zijn als we soms denken/hopen. Dat kan stevige maatschappelijke discussies tot gevolg hebben.

De natuurmonitoring van de toekomst zoals door het VVM is geschetst als visie biedt juist de tools om op basis van bruikbare data, over vele jaren verzameld en beschikbaar, tot inzichten te komen welke maatregelen wel en niet werken. De lerende werking hiervan helpt om bewuster en effectiever natuurbeheer en -beleid in te richten en passende maatregelen daarvoor in zetten. De afweging dat daarmee zichtbaar wordt dat bepaald beleid en maatregelen minder succesvol kunnen zijn en eventuele maatschappelijke discussie daarbij loskomt is vanuit transparantie en verantwoording bezien een gegeven. Het beter inzicht krijgen en ervan leren is belangrijker in deze.

natuur programma
lerende samenwerking

Afsluiting

Dit webinar gaf een overview van het Verbeterprogramma VHR-monitoring. Mocht er behoefte zijn aan meer verdieping, dan heeft het VVM-programma eventueel ruimte om daar een aanvullende sessie over te organiseren. Geef dit dan aan bij: emelia.ang@bij12.nl

Maaike Navis zal het nieuwe stuurgroeplid van het Verbeterprogramma VHR-monitoring worden. Zij neemt het stokje over van Dennis van Schaardenburg.

Dank aan alle leden van het Veterberprogramma VHR-monitoring voor hun bijdragen aan deze bijeenkomst en dank aan de panelleden.

Meer informatie over activiteiten van de lerende samenwerking vindt u op ons infoportaal en via de nieuwsbrief.

- Hier vindt u het infoportaal van de lerende samenwerking Programma Natuur
- Meld u hier aan voor de nieuwsbrief

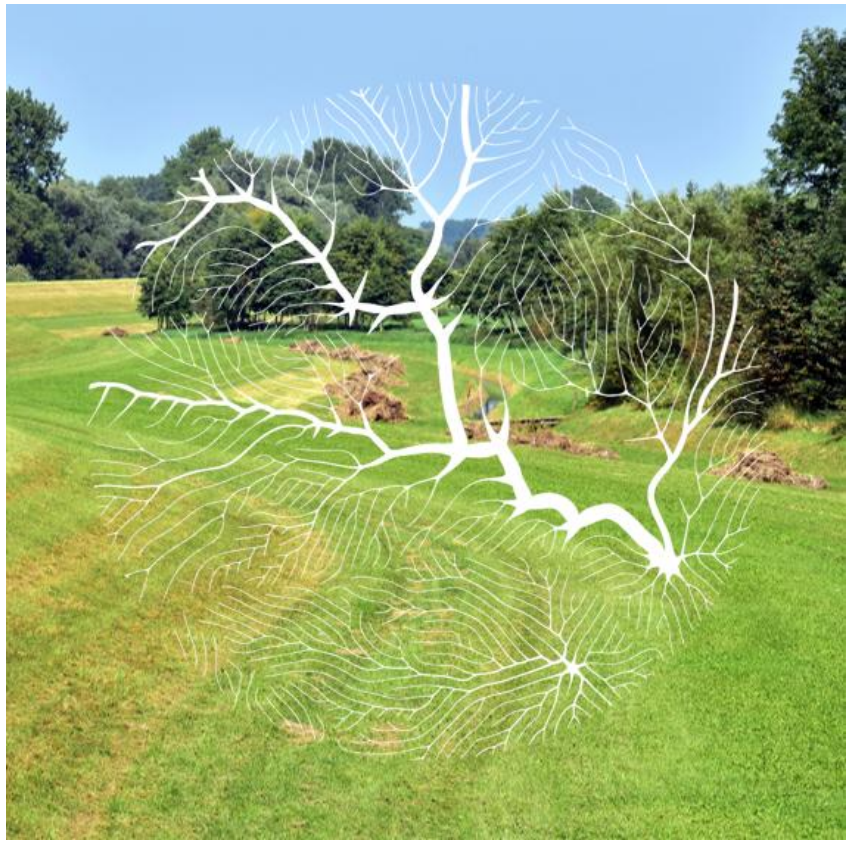

natuur programma lerende samenwerking

Bedankt!

Meer informatie vindt u op onze website

Wilt u op de hoogte blijven? Meld u dan hier aan voor de kwartaalnieuwsbrief

Dit webinar werd georganiseerd door de lerende samenwerking Programma Natuur

natuur programma lerende samenwerking